

מדינת ישראל

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

הנחיות ונהלים לתמיכה דיפרנציאלית,

עבור תלמידים עם אבחנות פסיכיאטריות (קוד 57)

עדכון לקראת שנה"ל תשע"ו

מסמך זה מהווה עדכון של ההנחיות והנהלים שפורסמו בתשע"ג וכולל:

1. תהליך איתור וקבלת זכאות לתמיכה דיפרנציאלית וקיום ועדת שילוב
 - 1.1. מכתב להורה, לצורך הפנייה לפסיכיאטר **המטפל**
 - 1.2. רשימת אבחנות קבילות
 - 1.3. כלי להערכת רמת תפקוד, החל מרמה ב' ועד רמה ד'

1. תהליך איתור וקבלת זכאות לתמיכה דיפרנציאלית וקיום ועדת שילוב

א. על-פי הוראות חוזר מנכ"ל תשע"ד ("יישום חוק החינוך המיוחד: ועדת שילוב מוסדית, ועדת השמה ביושבה כערר על ועדת שילוב, ועדת השמה וועדת ערר") , יש למצות את אפשרויות הטיפול בתלמיד בתוך המסגרת החינוכית מתוך המשאבים הקיימים. במידה ולא חלה הטבה בעקבות הפעלת תכנית ההתערבות, הצוות הרב-מקצועי יפנה את התלמיד לגורמים מקצועיים לקבלת אבחנה והמלצות לטיפול.

אם הוחלט להפנות את התלמיד לוועדת שילוב לתמיכה דיפרנציאלית, על רקע רפואי – פסיכיאטרי, יש לתת להורה את המכתב המצ"ב, לצורך הפנייה לפסיכיאטר המטפל. במידה והתלמיד טרם אובחן ואינו מלווה ומטופל על ידי פסיכיאטר, יש להפנותו לרופא המשפחה, עם כל המסמכים הפדגוגיים הנלווים המתארים ומעריכים את תפקודו וזה יחליט על המשך הליווי והטיפול הרפואי המתאים לו זקוק התלמיד.

ב. עדכון זכאות לתלמיד בתכנית השילוב, למתן תמיכה דיפרנציאלית (קוד לקות 57):

תלמיד המקבל תמיכה מסל השילוב הבית ספרי, וחל שינוי בנתוני תפקודו, יש לבחון תחילה את מיצוי התח"י והתמיכות הניתנות במסגרת סל השילוב. במידת הצורך – להפנות לגורמי אבחנה והערכה (ראה סעיף 1.2). לאחר קבלת המסמך הקביל ואל מול תפקודו המורכב ביותר יוכל לעלות עניינו לדיון בוועדת שילוב לצורך קבלת זכאות לתמיכה דיפרנציאלית, בנוסף לתמיכה מתכנית השילוב.

ג. תהליך העבודה עם תלמיד שמגיע עם מסמך קביל ובו אבחנה פסיכיאטרית:

- העובדה שתלמיד מגיע עם מסמך קביל, אינה מחייבת בהכרח העלאתו לוועדת שילוב לצורך קבלת תמיכה דיפרנציאלית. הצוות הטיפולי של בית הספר אחראי על בניית תכנית מותאמת לתלמיד, בהתאם לחוזר מנכ"ל (המפורט בסעיף 1), בין אם הינו תלמיד שילוב ובין אם לא. במידה והוכנה תכנית הכלה בחינוך הרגיל והופעלה לאורך פרק זמן (סביר), אך מורכבות תפקודו של התלמיד דורשת מעורבות של תמיכות נוספות מהחינוך המיוחד, **ניתן לכנס ועדת שילוב.**
- ועדת שילוב לתלמיד המועמד לקבלת זכאות לתמיכה דיפרנציאלית, על סמך אבחנה פסיכיאטרית, **תכלול תמיד**, בנוסף לחברי הועדה הנדרשים על פי חוזר מנכ"ל, גם את מומחית תחום שילוב תלמידים עם אבחנות פסיכיאטריות מהמתי"א.

מדינת ישראל

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

- יש לבדוק האם האבחנה הפסיכיאטרית שצוינה במסמך הקביל המלווה את הבקשה לתמיכה, מופיעה ברשימה המצ"ב. במידה והאבחנה כלולה ברשימה, **יש לבחון את רמת התפקוד** של התלמיד באמצעות הכלי להערכת רמת התפקוד ועל פיו להחליט על סוג והיקף התמיכות.
- סל התמיכות** (שעות הוראה, טיפול ותמיכה מסוג סייעת, הדרכת מומחית תחום) יקבע על פי שאלון תפקודי שיגובש על ידי הצוות החינוכי והטיפולי של המסגרת וכלל המידע שבידי הועדה. מומלץ לשקול הפעלת תח"י לאורך תקופה, לפני החלטה על זכאות לתמיכה מסוג סייעת ולשמור על עקרון הסיוע המינימלי ההכרחי על מנת לחזק את עצמאותו של התלמיד.
- כל תלמיד משולב בשילוב אישי עם אבחנה פסיכיאטרית, ייתמך בשעות הוראה ו/או טיפול בנוסף לתמיכת הסייעת (במידה ונקבעה זכאותו). הסייעת הינה חלק מתכנית תמיכה חינוכית-טיפולית כוללת עבור התלמיד עם הלקות המורכבת, בהתאם לצרכיו ואינה עומדת בפני עצמה כתמיכה יחידה.
- נדרש דיון בצוות הרב-מקצועי בדבר **מיצוי התמיכות** האפשריות מהסל הדיפרנציאלי הניתן לתלמיד והתמיכות האחרות הניתנות בבית הספר ובתכנית השילוב.
- המחנך יוביל תהליך של תכנון, יישום, הנחייה, בקרה ומעקב** אחר התכנית הכוללת של התלמיד, באמצעות הגורמים המקצועיים העומדים לרשותו, בשיתוף ההורים והתלמיד. יקבעו מראש 3 פגישות בשנה של אנשי הצוות עם התלמיד והוריו.
- ההחלטה על היקף וסוג התמיכות הינה לשנה אחת בלבד.** מדי שנה תידרש הערכה תפקודית עדכנית על ידי הצוות הרב מקצועי, לשם חידוש הזכאות לתמיכות. ההערכה תינתן להורים והיקף התמיכה על כל מרכיביה יידון עם ההורים בצוות רב מקצועי לקראת שנת הלימודים העוקבת. במידה ויש דווח מתועד של הצוות הרב מקצועי המורה על שינוי בתפקודו העדכני של התלמיד – יבקש הצוות החינוכי הערכה מחודשת של הפסיכיאטר המטפל (ראה סעיף 1.1).

מדינת ישראל

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

נספח 1.1 מכתב להורה – לצורך הפנייה לפסיכיאטר המטפל

להורים שלום רב

על מנת לתת לילדכם את התמיכה החינוכית המיטבית, נודה לכם אם תעבירו את המכתב המצורף בזאת, לרופא הפסיכיאטר המטפל.

בנוסף, הנכם מתבקשים לחתום בסוף פסקה זו, לצורך הרשאה למנהל המסגרת /יועצת החינוכית להשתמש במידע, לשם קבלת סוג התמיכה ובניית התכנית המתאימה לילדך/לילדתך במסגרת החינוכית בה הוא/היא לומד/ת.

מערכת החינוך שומרת לעצמה את זכות ההחלטה לגבי סוג התמיכה שתינתן והיקפה, על פי שיקול דעתה המקצועי ובהתאם לתפקודו של התלמיד במסגרת החינוכית.

ההחלטה על היקף וסוג התמיכות הינה לשנה אחת בלבד. מדי שנה תידרש הערכה תפקודית עדכנית על ידי הצוות הרב מקצועי, לשם חידוש הזכאות לתמיכות. ההערכה תינתן להורים והיקף התמיכה על כל מרכיביה יידון עם ההורים בצוות רב מקצועי לקראת שנת הלימודים העוקבת. במידה ויש דווח מתועד של הצוות הרב מקצועי המורה על שינוי בתפקודו העדכני של התלמיד – יבקש הצוות החינוכי הערכה מחודשת של הפסיכיאטר המטפל.

להלן הסכמת ההורים למתן המידע הרפואי:

שם האם: _____ חתימה: _____ תאריך: _____

שם האב: _____ חתימה: _____ תאריך: _____

בברכה,

שם הפונה _____ תפקיד _____

שם המסגרת החינוכית _____

כתובת ליצירת קשר _____

לכבוד הרופא המטפל,

הנדון: פניה למתן מידע, באישור ההורים, למסגרת החינוכית

שלום רב,

על מנת לדון באפשרות למתן תמיכה מותאמת וייחודית במערכת החינוך לתלמיד/ה, אנו מבקשים את התייחסותך לנקודות הבאות.

א. רקע רלוונטי של הבעיה

ב. אבחנה/ות

ג. כיצד באים לידי ביטוי מאפייני האבחנה בתחומי התפקוד השונים:

• לימודי

• התנהגותי-רגשי

• חברתי

ד. תפקוד בסביבות שונות, במידה ורלוונטי (בית, חוגים, משפחה)

ה. המלצות ספציפיות לצוות החינוכי-טיפולי

ו. נא ציין אם יש מידע רלוונטי כלשהו שהנך נזקק לו מהצוות החינוכי, על מנת ליצור לתלמיד/ה את מערך התמיכה המיטבי (דף מעקב / פרמטרים נדרשים וכד')

מערכת החינוך שומרת לעצמה את זכות ההחלטה לגבי סוג התמיכה שתינתן והיקפה, על פי שיקול דעתה המקצועי ובהתאם לתפקודו של התלמיד במסגרת החינוכית.

ההחלטה על היקף וסוג התמיכות הינה לשנה אחת בלבד. מדי שנה תידרש הערכה תפקודית עדכנית על ידי הצוות הרב מקצועי, לשם חידוש הזכאות לתמיכות. ההערכה תינתן להורים והיקף התמיכה על כל מרכיביה יידון עם ההורים בצוות רב מקצועי לקראת שנת הלימודים העוקבת. במידה ויש דווח מתועד של הצוות הרב מקצועי המורה על שינוי בתפקודו העדכני של התלמיד – יבקש הצוות החינוכי הערכה מחודשת של הפסיכיאטר המטפל.

בתודה ובברכה,

❖ שם הפונה _____ תפקיד _____

❖ שם המסגרת החינוכית _____

❖ כתובת ליצירת קשר _____

מדינת ישראל

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

1.3 רשימת האבחנות הקבילות לקבלת זכאות לתמיכה דיפרנציאלית, ע"פ ICD 10 :

קוד האבחנה	האבחנה
F20-F29	סכיזופרניה והפרעות סכיזוטיפליות ודלוזיונליות (כולל כל אבחנות המשנה)
F31-F39	הפרעות במצב הרוח (כולל כל אבחנות המשנה)
F41.1	הפרעת חרדה כללנית
F41.2	הפרעה חרדתית ודכאונית מעורבת
F41.9	הפרעת חרדה לא מסווגת
F42	הפרעה טורדנית כפייתית
F43	תגובה לדחק חמור והפרעת הסתגלות (כולל PTSD)
F93.0	הפרעה של חרדת נטישה בילדות
F93.2	הפרעה של חרדה חברתית בילדות

תלמידים עם אבחנות פסיכיאטריות שאינן מופיעות ברשימה ובשל קשיי תפקוד משמעותיים ביותר, הצוות הרב-מקצועי סבור כי יש צורך בתמיכה דיפרנציאלית, תוגש עבורם בקשה לוועדת חריגים, בהתאם לנהלים.

מדינת ישראל

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

כלי להערכת רמות תפקוד לצורך קביעת זכאות לתמיכה מסוג סייעת לתלמידים המשולבים בחינוך הרגיל, עדכון לשנה"ל תשע"ו

הסייעת תעזור לתלמיד המשולב באופן מיטבי בסביבת הלימודים. בעזרת הסיוע יוכל התלמיד להתפנות ללמידה, להשתלב חברתית וליטול חלק בכלל הפעילויות במסגרת החינוכית. המחנך יוביל תהליך של תכנון, יישום, הנחיה, בקרה ומעקב באמצעות הגורמים המקצועיים העומדים לרשותו. בבואה להחליט על זכאות לתמיכה מסוג סייעת, תיקח הוועדה בחשבון את יכולתו של התלמיד לתפקד באופן עצמאי ותקבע את הסיוע המינימלי ההכרחי, על מנת שהתלמיד יוכל לתפקד בהצלחה במסגרת החינוכית ללא יצירת תלות.

הערה: אם בכיתה אחת יש יותר מתלמיד אחד הזכאי לתמיכה מסוג סייעת, תוקצה סייעת אחת עד למלוא היקף שעות הלימודים של הכיתה ואין חובה להקצות לכל אחד מהתלמידים שעות על פי רמת התפקוד כמפורט לעיל (בהתאם לחוזר מנכ"ל תשעד/ 5 (א), כ"ט בטבת התשע"ד, 01 בינואר 2014, סעיף 1.11.3.א' ב').

להלן הנחיות לשימוש בשאלון להערכת רמות התפקוד לקביעת תמיכה מסוג סייעת: תתי תחומים רלבנטיים ובעלי השלכות על הלקות. רמות התפקוד של כל לקות פורטו ל - 5

תתי התחומים מדורגים מרמה א' לרמה ד' בהתאם לרמות הקושי.

מילוי שאלון רמת התפקוד יתקיים במעמד ישיבת הצוות הבין-מקצועי. לכל רמת תפקוד ולכל תחום בתפקוד שיטת הניקוד: התלמיד עשוי לתפקד בתחומים השונים באופן לא אחיד ובשל כך ניתן ניקוד דיפרנציאלי (מ – 1-4 נקודות). מקסימום הניקוד עומד על 20 נקודות.

להלן הטבלה המפרטת את רמות התפקוד, הניקוד והיקף הסיוע בשעות. עבור תלמידים עם אבחנות פסיכיאטריות ניתן לקבוע רמות תפקוד ב-ג-ד ולא ניתן לקבוע רמת תפקוד א'.

רמת תפקוד לצורך קבלת סייעת

מקרא:

שעות הסיוע בשבוע	מספר נקודות מצטברות	רמת תפקוד
8-15	6-10 נקודות	ב
16-23	11-15 נקודות	ג
24-30	16-20 נקודות	ד

מדינת ישראל

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

כלי להערכה תפקודית לשם קביעת רמת תמיכה מסוג סייעת לתלמיד עם אבחנה פסיכיאטריות

שם התלמיד	תעודת זהות	תאריך לידה	ישוב	שם בית הספר	סמל מוסד	דרגת כיתה	תאריך הערכה

אבחנות פסיכיאטריות	2 נקודות	3 נקודות	4 נקודות
<p>התנהגות</p> <p>א. מוחצנת</p>	<p>התנהגותו משתנה מרגיעה לאי שקט, מספר פעמים בשבוע, לעיתים ללא גירוי ברור לסובבים.</p> <p>בא לידי ביטוי בקימה מהמקום, הסתובבות בכתה, הסתתרות מתחת לשולחן</p>	<p>לרוב, לפחות פעם ביום, התנהגותו משתנה מרגיעה לאי שקט בולט, לעיתים ללא גירוי ברור לסובבים.</p> <p>בא לידי ביטוי בקימה מהמקום, הסתובבות בכתה, הסתתרות מתחת לשולחן, יציאה מהכיתה, אי ציות להוראות</p>	<p>התנהגותו משתנה מרגיעה לאי שקט בולט לעיתים ללא גירוי ברור לסובבים פעמים ביום.</p> <p>בא לידי ביטוי בהתנהגות המסכנת את עצמו כגון: טיפוס, הכאה עצמית, נסיון בריחה מסביבת ביה"ס, ו/או בהתפרצויות זעם קשות, תוך סיכון רב לעצמו ולסביבה, כגון - ניסיון פגיעה באחרים, הכאה, נשיכה, זריקת חפצים</p>
<p>ב. מופנמת</p> <p>* יש למלא תת סעיף א – התנהגות מוחצנת או תת סעיף ב – התנהגות מופנמת, על פי אפיוני התנהגות התלמיד</p>	<p>התנהגות שבאה לידי ביטוי בכך שחולם בהקיץ, מתקשה להתרכז, לעיתים אינו מסיים דברים שהתחיל, מביע דאגה לא מותאמת למצב, אך ניתן למתנו בעזרת תיווך של מבוגר משמעותי, נראה סובל מעייפות יתר, בוכה בקלות</p>	<p>התנהגות שבאה לידי ביטוי בכך שחולם בהקיץ, מתקשה להתרכז, מבלבל או נראה מעורפל. לרוב מתקשה להתחיל או לסיים משימה ללא תיווך, לא מביע הנאה, מביע פחד לא מותאם למצב שלעיתים אינו מאפשר לו להשתתף בפעילויות, נראה סובל מעייפות יתר, בוכה בקלות. נדרשת התייחסות אישית משמעותית על מנת לסייע לו לתפקד בשיעורים ובהפסקות</p>	<p>התנהגות שבאה לידי ביטוי בכך שמבלבל ואינו מאורגן בתוך הסביבה הכיתתית לאורך היום, נדרשת הכוונה מתמדת על מנת שיהיה שותף לנעשה בכיתה, נראה שקוע בעולמו ובמחשבותיו, מרבה לבכות, מצהיר שיפגע בעצמו (מתוך תמונה כללית של דכדוך וקושי ולא כאמצעי להשגת מטרות) או פוצע את עצמו (כגון-הטחת ראש בשולחן, גירוד או פציעה בעזרת חפצים).</p>
<p>התמודדות עם שינוי ומעברים</p>	<p>לעיתים, מצבי שינוי יוצרים אצלו בלבול, חרדה ואי שקט, שניתן למתן את עוצמתם באמצעות תיווך, המבנה מחדש את השינוי ומאפשר לילד לחזור לתפקוד תוך זמן קצר</p>	<p>לרוב, מצבי שינוי יוצרים אצלו בלבול, מתח, חרדה ואי שקט בעוצמה רבה, נדרש זמן ממושך ותיווך אישי כדי לסייע לתלמיד לחזור לפעילות</p>	<p>מתקשה מאד במצבי השינוי ומגיב במתח, חרדה ואי שקט בעוצמה רבה מספר פעמים ביום. התלמיד מתקשה מאוד לחזור לשגרת היום ונדרש לזמן הרגעות מחוץ לכתה תוך השגחה.</p>

מדינת ישראל

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

<p>פעמים רבות במהלך היום מתקשה לקבל הערות, הפסד ולדחות סיפוקים. כמו כן, לעיתים התגובה קשה מעצם החשש מכישלון או הפסד. התנהגותו מתבטאת בהתפרצות זעם תוך סיכון בפגיעה עצמית או בפגיעה בסביבה. התלמיד מתקשה מאוד לחזור לשגרת היום ונדרש לזמן הרגעות מחוץ לכתה תוך השגחה.</p>	<p>לרוב מתקשה לקבל הערות, הפסד ולדחות סיפוקים. כמו כן, לעיתים התגובה קשה מעצם החשש מכישלון או הפסד. התנהגותו מתבטאת בהימנעות, בהתנהגות כפייתית וחזרתית או בהתפרצות זעם. נדרש זמן ממושך ותיווך אישי כדי לסייע לתלמיד לחזור לפעילות</p>	<p>לעיתים, מתקשה לקבל הערות, הפסד או דחיית סיפוקים, המתבטא בבכי ובתלונות. התערבות של דמות משמעותית מאפשרת לילד לחזור לתפקוד.</p>	<p>התמודדות במצבי תסכול</p>
<p>אינו יוצר קשר עם בני גילו, מתבודד או יוצר קשר ללא התייחסות לרצונות, לרגשות ולצרכים של האחר. אינו מבין רמזים וקודים חברתיים. תגובותיו קיצוניות ואינן מותאמות לסיטואציה.</p>	<p>לרוב מתקשה בהבנת מצבים חברתיים, מגיב בהימנעות, בברירה, או בהתפרצות. ממעט ליזום אינטראקציות חברתיות. לעיתים מעדיף קשר עם מבוגר, מיומנות השיח דלות. זקוק לתווך על מנת ליצור קשר עם בני גילו. מתקשה להתייחס לרצונות, לצרכים ולרגשות של האחר.</p>	<p>לעיתים מפרש לא נכון מצבים חברתיים, או נמנע ממצבים חברתיים הנתפסים בעיניו כמאיימים. תקשורת עם בני הגיל לוקה בחסר, מיומנות השיח דלות. לעיתים מתקשה להתייחס לרצונות, לצרכים ולרגשות של האחר</p>	<p>תקשורת בין אישית</p>
<p>מוצף רגשית באופן מייד, מתקשה מאוד לווסת את רגשותיו והתנהגותו, מגיב באופן קיצוני ולא מותאם. אינו מתייחס להשלכות התנהגותו. תלוי בזולת, זקוק לזמן הרגעות ממושך לפני שניתן לסייע לו בתהליך פתרון הבעיה.</p>	<p>לרוב זקוק לתווך והכוונה לצורך הגדרת הבעיה, תופס בעיה בחומרה ומגיב מיידית בעוצמה רגשית גבוהה, דבר שאינו מאפשר לו להתמקד בניסיון למצוא פתרון. מתקשה לחזות את השלכות התנהגותו, מתקשה להעלות מגוון הצעות לפתרון הבעיה, הפתרון שבחר אינו יעיל לרוב. נזקק לסובבים אותו ולעיתים אינו פונה ביזמתו לקבל עזרה.</p>	<p>לעיתים מתקשה להגדיר בעיה. תופס בעיה בחומרה ומגיב בעוצמה רגשית שאינה מותאמת, מתקשה להעלות מגוון הצעות לפתרון הבעיה, הפתרון שבחר לעיתים אינו יעיל, עם זאת, נענה לעזרה מדמות מוכרת. מתקשה לחזות את השלכות התנהגותו</p>	<p>פתרון בעיות</p>
<p>מקרא: ב - לעיתים – שלוש-ארבע פעמים בשבוע או פחות מ – 50% מהמצבים, ג – לרוב/במידה רבה – כל יום, 70% מהמצבים, ד' – מספר פעמים ביום</p>			<p>סיכום נקודות</p>